

^v**SOLSKI PRIJATEL.**

Izhaja vsak torek na pol poli in velja na leto 2 fl. 12 kr. po pošti 1 fl. 36 kr. brez pošte.

Číslo 2.

V torek 11. januarja 1853.

II. tečaj.

Tonček v šoli.

Gosp. fajmošter tistega kraja, kjer je naš Tonček doma bil, so večkrat pri pridigi in v keršanskem nauku, po hišah in na potu, kratko: pri vsakej priložnosti, stariše in otroke v misel vzeli, ter stariše serčno opomnili, svoje ljube in drage otročiče skerbno gojiti, pridno v šolo pošiljati, jih slabih tovaršij in priložnosti varovati, za nje k Bogu moliti itd. Prišla je sedaj jesen, ki bi se imela šola začeti. Že nedelo štirinajst dni pred so živo in iskreno pridgovali, kako dobro je, da se otrok u šoli nauči keršanski nauk, brati in pisati, — so pokazali, kako neumno, sovražno in grešno stariši ravnajo, ki svojih otrok marljivo v šolo ne pošilajo, temuč jih zavolj vsake malenkosti doma za pečjo ohranijo, so jim pokazali s oestro besedo totje v večnost, kjer bojo pred božjim sodnikom od svojega hiševanja rajtengo dajali. „Gorje vam stariši, so iz globočine svojega serca izdihnuli, gorje vam, ako bi za svojo neumno živino in za svoje minljivo blago več marali in skerbili, kakor za nedolžne in neumerjoče dušice svojih otrok; njih duše bo Bog iz vaših rok tirjal; gorje vam, ako se je le edna sama pogubila, — pogubila na večno — pogubila zavolj vaše nemarnosti!“ Tako so starise pri živem Bogu zarotili, svojih svetih dolžnosti nikar ne zanemarati. Slednič so pa tudi prijazno in milo vso pred sv. altarjem zbrano mladino nagovorili in jo lepo povabili, prosili in zarotili, mladosti zlati čas na dobro obrniti, stariše zvesto bogati in v šolo pridno hoditi: le šole muditi alj opuščati nikolj! Vse po celej cerkvi je bilo tiho in globoko ginjeno in na licu se je vsim bralo, da je božja beseda do živega segla. — Po pridigi so napovedali dan, kdaj se bo šola začela, naj toraj pri-

pravijo kar je otrokom treba, post.: oblačila, obuvalo in šolsko orodje; tudi so oznanili, da se bo šola tisti dan slovesno s sv. mašo začela in so povabili vse stariše v cerkev priti, da se naj tako imenitno in težavno delo s Bogom začne. —

Prihodni dve nedeli so zastran šole spet oznanili, da bi nobeden ne pozabil. —

Nekteri opomini in blage vošila za šolo.

(Konec.)

2. K dobrimu vspehu šole in k pridu mladosti tudi *vaja* v *petju* veliko pripomore. Kakor se v goreči molitvi serce nad vse zemeljsko k Bogu povzdiguje, ravno tako in še bolj se s pobožnim petjem serce za vse dobro vnema, z bogoljubnimi željami in dobrimi sklepi navdaja, in z živim hrepenenjem nebeškemu raju naproti peljá. Kako podbudljivo in ginljivo je tudi za odrašene, slišati priserčno petje nedolžnih otrok pri sv. maši, v šoli, na paši, ali pri družih enacih priložnostih! Pa ne le petje pobožnih, ampak tudi družih podučnih in kratkočasnih pesmic, da so le nedolžne in mladosti primerjene, je k mnogoterimu pridu. Taka vaja v petju otrokam pravo veselje do šol dela, jih k pridnimu učenju spodbada, serca mladih ljudi požlahtnuje in pošteno razveseljuje, jih marsikterih nerodnih in pregrešnih reči, slabih misel, klafarskih pesem, napčnih pogovorov varuje, jim nespodobne norčije in kratkočase pristudi, jih uči, le v poštenih, dobrih rečeh veselja iskati, in s tem pripomore, da nedolžni, Bogu dopadljivi in njegovim zapovedim vdani in zvesti ostanejo. Zato se z veseljem sliši in hvalovredno spozna, da si zlasti poslednje leta marsikteri duhovni in drugi šolski gospodje tudi v tej reči veliko prizadejejo, in z velikim pridom lepo, priserčno petje otrok v šolo in v cerkev vpeljujejo. Hvala in zahvala torej častitimu družtvu sv. Mohora, da je lepe, otrokam primerjene pesmi v bukvicah: „Šola vesela lepiga petja“ na svitlo dalo! Hvala tudi neutrudljivimu učitelju gospodu Somerju, ki je v „Šolskim prijatlu“ tako lepo razložil, kako naj bi se otroci v šoli peti učili! Da bi se le šolski gospodje še bolj in še obilniši te vaje priieli! — To pa bi bilo še

želeti, da bi tudi kaj zbranih in šolski mladini primerjenih svetih pesem (od sv. maše, sv. rešnjiga Telesa, sv. Duha, Matere božje, sv. Alojzja, sv. Katharine, angelov varhov i. t. d.) z napevi na svitlo prišlo, ktere bi odločene bile, da bi jih otroci pri sv. maši v cerkvi peli. Tudi v Terstu šolska mladost posebne bukvice zanj primerjenih cerkvenih pesem — pa le v laškem jeziku — ima. Naj bi se zato tudi lepe bukvice „Sveto opravilo za šolarje“ ki toliko lepih pobožnih pesem za otroke imajo, ker so pošle, vnovič na svitlo dale! — Želeti bi bilo pa tudi, da bi se za bolj odraščeno mladost v nedeljskih šolah še posebej primerjene poštene in nedolžne pesmi napravile in kakor bukvice natisniti dale, v ktere bi se že iz „Drobtinc“ in slovenskih časopisov nektere pesmi v omenjeni namen porabiti zamogle. Dobro, blago delo bi bilo tudi to; da bi se ga le društvo sv. Mohora polotiti in ga doveršiti hotlo!

3. Zmiram bolj se je spoznavati jelo, da k velikimu pridu pripomore, mladino v šoli tudi *sadjoreje* učiti; zato je že od viksi duhovske in deželске gosposke gospodam učiteljem to v živo priporočeno bilo. In res je lepo in veselo slišati, koliko si marsikteri duhovni učeni in svetovni učitelji za prid mladosti in človeštva vneti prizadenejo, da že otroke v tej reči znansko in djansko urijo, in tolikanj koristno *sadjoreje* po šolski mladini med ljudstvam razširijo. Veliko se je zlasti te leta za *sadjoreje* že storilo, veliko pa se po mnogih krajih še storiti zamore, ako si bodo gospodje učitelji, od prida te vaje prepričani, pri mladini njim izročeni sploh za to prav prizadjali. Gotovo je, da prav veliko dobroto ljudem skaže, kdor pripomore, da se *sadjoreje* dobro primejo, in pa da s sadjem prav in po pameti ravna. Obilni prid, ki se iz tega izhaja, se popisati in dopovedati ne dá. Koliko ljudem sadje, bodi si srovo, kuhano ali posušeno, k potrebnimu preživitku pripomore! Koliko lepiga dnarja se posebno blizo mest, tergov in večih vasi za sadje skupiti in pridobiti zamore! Koliko je družin, koliko otrok, kterim bi torej stradati in slabo oblečenim biti ne bilo treba, ko bi jim za *sadjorejo* mar bilo! Koliko je po mnogih krajih še pripravniga prostora, kteri bi se z zasajenjem in oskerbovanjem sadniga drevja k velikimu pridu oberniti zamogel! Koliko se s pridno in razširjeno

sadjorejo ne le lakote in revšine, ampak tudi tatvine in torej pregreha odverne, ktera se ondi vselej obilniši uganja, kjer je sadniga drevje le malo! Kjer je namreč sadniga drevja in sadja, skušnjave za polomastenje drevja in za krajo sadja ni, ker ga vsak tako lahko dobi ali pa sam pridela. Treba je pa tudi podučnja, kako je s sadjem ravnati, da se dobro ohrani in k pridu oberne, da bodo že otroci opomnjeni, sadja ne za strupeno zganje pokončevati, kakor marsikteri ljudje delajo, ki pa potlej dostikrat s svojimi otroci vred stradati morajo. Za dobri poduk v sadjoreji služi znani gospod — Pircov „*Krajnski vertnar*“; za šolsko mladost pa bi še boljši biti utegnilo, ko bi se manjši bukvice s krajšim podučnjem spisale in na svitlo dale.

4. Oménil sim dozdej nektere reči, ki v prid in blagor mladosti posebno za šolo služijo. Ravno iz tega namena pa zdaj še od ene, tode nasproti silno škodljive reči, ki se čedalje bolj razširja in naše ljudstvo kazi in pokončuje, nekoliko opomniti želim, da bi se je toliko bolj ljuba mladina obvarovala. S tem mislim eno hudo pijačo — strupeno žganje. Ne dajo se popisati nesreče, ki jih žganje ljudem na duši in na telesu napravlja; vedno se od njih sliši in bere. O koliko staršev, zlasti očetov je že s to pijačo sebe in svoje družine v nadlogo in siromaštvo pripravilo! Koliko prepиров, kletve, jeze in sovraštva, koliko preteпов in vbojev žganje naredi! Koliko bolezni, koliko zgodnje, nagle, neprevidene, dostikrat strašne in nesrečne smerti je žganje krivo! Koliko ljudi zavolj te pijače ob pamet pride, ali pa vso véstnost zgubi, svoje dolžnosti in zlasti izrejo otrók vnemar puša, se potem za vero, božjo besedo in keršansko zadržanje nič več ne zmeni, duše in izveličanja svojiga čisto pozabi, dostikrat hujši kakor živina postane, kakor zgubljen divjačina naprej živi, in se tako naravnost v še hujši nesrečo, v pogubljenje vdira! — In te pijače se po mnogih tudi slovenskih krajih že otroci v prvi mladosti vadijo; marsikteri starši, strički in tete, botri in botrice jih v svoji nepremišljenosti in nespameti sami z njo ponujajo, jih iz same tako imenovane dobrote in ljubezni žganjepivce in pijance redijo, na duši in telesu spačijo, in tako sami v nesrečo in pekel pahajo. O da bi pač zatorej gospodje duhovni in drugi uči-

telji z živo besedo otročiče pred nesrečnim žganjem svarili, in s vso mogočo skerbljivostjo te pijače jih varovali! Od škodljivosti žganja so veliko povedale že „Novice“ in „Zgodnja Danica“, umevno in vsakimu razvidno je dokazano to tudi v bukvicah: „Čujte, čujte, kaj žganje dela.“ Kdor pa od tega še več zvediti, in se od nepotrebnosti in škodljivosti žganja še bolj prepričati hoče, naj si kupi in bere: „*Rüstkammer gegen die Macht des Brauntweins* — von J. M. Seling, ersten Pfarrkaplan zu St. Johann in Osnabrück — Paderborn, Druck und Verlag von Ferdinand Schöning, 1851“; jaz sim jih po g. Lerherju, knjigarju v Ljubljani, dobil — veljajo le nekih 7 grošev. Močno bi bilo želeli, ko bi častito društvo sv. Mahora te bukvice poslovéniti, in potrebam slovenskiga ljudstva primerjene na svitlo dati hotlo. Za naj boljši in naj obilniši pomoč zoper žganjepijo pa se povsod družba treznosti skaže, po kateri se je na Irskim, Angleškim, Nemškim, v Šlezii, Ameriki in drugih krajih že več milijonov ljudi žganju čisto odpovedalo, kateri vsi velik prid te zvesto splovnane obljube v djanju skušajo in z veseljem spoznajo. Komej dve leti je, kar se je ta družba tudi na Dobrovi pri Ljubljani napravila, in še le pol leta, kar se je po dovoljenju in poterjenju visokočastitega škofijstva tudi v Krajnski Gori na Gorenskim vpeljala. Pa to je še vse premalo; treba bi bilo, da bi se družba zderžnosti po vsim Slovenskim razširila. Posebno bi bilo skerbeti, da bi se ji mladost pridobila; ker je veliko ložeji, žganja popolnoma zderžati se, ako se ga človek nikoli vadil ni, kakor pa ako je kdo take pijače že vajen, jo zapustiti. Bog daj, da bi se to zgodilo!

Bog daj, da bi vse te iz nar boljšiga namena sporočene besede in prijateljske vošila v blagor mladosti in ljudstva slovenskiga sploh zlasti gospodam duhovnim in drugim učiteljem prav v serce segle, in se v resnici in v djanju spolnile! P.

Čujte, nekaj posebno veseliga in posnemanja vredniga Vam povem.

Dunej 8. decembra 1852 ob godu čistega spočetja Marie divice. — Popoldan je. Prijazno, ja, kar za ta čas redka pri-

mera, toplo sončice seje. Vsak po svojim stanu praznično oblečen zvonaj mesta dobre volje iskat hiti. Dunajčani se radi sprehajajo, ino Prater jim je pred vsimi kraji nar prijetnejši. Za to pa tudi dons zlasti v Praterskih vulicah ljudi vse živo mergoli. Stare in mlade, imenitne in borne na sprehodu tam najdeš; derčati tam slišiš krasne kočije, tam gospode ino gospodične vidiš jahati na čedno sedlanih konjičih.

Med trumami zvončej zapoje, ino mašnik se v beli obleki prikaže ter nese pod nebam presveto rešne Telo bolniku za slednjo popotnico. Spodobno se ljudstvo izogne. Pričujoči se odkrijejo, vendar ne vsi; priklonilo pa se jih je malo le.

Ob enbart dvorska kočija priderči in med gostimi verstami obstoji. Iz nje stopi verli mladenč s odkritoj glavo jepe visoke postave, pade na svoje kolena, ponižno moli Jezusa Kristusa v naj svetejši skrivnosti, ino globoko pripognjen prevzeme blagoslov iz mašnikovih rok. *Bili so naš svetli Cesar sam! Vitežni Franc Jožef Austrianski?* Svet osup ljudstvo spreleti. Vsi se za Cesarjem obernejo, ino z Njim vred mašnika pobožno spremijo.

Srečna Austria! tvoj vladitel se ne sramuje svoje svete katolske vere očitno spoznati, se ne sramuje Sebi in tebi blagoslova od kralja nebes in zemlje kleče izprosi.

J. N. G.

Darek za novo leto.

Bilo je na novega leta dan. Otroci so šli koj zjutraj kje in sem in so svojim starišem, žlahtnikom in dobrotnikom srečo vošili. Ta in uni je dobil kaj lepega za novoletni darek. Nekteri prineso domu kako oblačilce, kake bukvice, novo dvajsetico ali dvojačo, in če družega ne, saj kakšno sladko potičico. Tudi mala Minica je svojo mamico prašala in prosila, da bi ji kaj za novo leto dali. „Saj sim bila pridna in bom tudi zanaprej tako,“ je mlada hčERICA djala: „mamica dajte mi kaj lepega! Sosedova Tina mi je veliko veliko lepih reči kazala, ki jih je za novo leto dobila, glejte mamica, jaz pa nič nimam.“ „Ljuba moja Minica“, ji mati z bridkim sercam odgovore, „ljuba moja, mi smo ubožici in reveži, koga ti čem dati? Rada te imam, ker si pridna in rada ubogaš

in dati ti vendar nič tacega ne morem. — Tukaj le v skrinici imam še ene štiri kope orehov; glej te ti bom dala, in ti zraven tudi nekaj povedala, kar si moraš pa prav dobro zapomniti.“ Minica veselo h skrinici skoči, in mati ji dajo polno perišče lepih orehov.

„Glej Minica“, govore mati dalje: „orehovo jedro je sladko in dobro, toda v terdo lupino je močno zaperto, da se mora vselej preden se jesti zamore, stleči in razkrušiti. Vidiš, ljuba moja, to nas uči, da moramo tudi vse drugo, kar nam je drago in dobro, vselej popred zaslužiti in si s trudom pridobiti, če imeti hočemo. —

Če boš hotla, da boš enkrat kaj vedila in znala, si moraš že zdaj prizadjeti, da boš pridna in se rada učila. Če boš hotla, da boš kdaj lahko živela, se moraš že zdaj delati vaditi, da, če boš že od mladih nog rada delala in si pridna biti prizadjala, boš srečna in zadovoljna bolje kakor tisti, ki so premožni in bogati, če se dela bojé. Zakaj pridne roke in dobro serce ostanejo; bogastvo pa mine kakor dim, ki se nakvišk skadi. Bodi tedaj le zmiraj dobra in pridna in moli rada, in tako se ti bo dobro godilo zdaj na svetu in enkrat pri Bogu. —

Vidiš Minica, to je darek, ki ti ga za novo leto dam. Orehi so scer malo vredni, toda, če se boš vselej in povsod spomnila, kaj se lahko pri njih lepega uči, in če boš rada ubogala moje opomine, ti bo to gotovo več koristilo, kakor pa vse druge lepe reči, ki jih drugi otroci imajo. —

Tako so dobra mamica svojo milo hčerko pri vsaki priložnosti lepo učili, in zares, materne besede niso bile zastonj. Minica si je vse to prav dobro zapomnila in je bila vsigdar dobra in pridna. Minulo je leto za letam in Minica, ker je bila popred dobra deklica, je zdaj poštena ženica, in se vedno, posebno pa vsako novo leto veselo, opomni kaj in kako so ji kdaj mamica, ki jih že davno črna zemlja krije, o novem letu za darek dali.

Dobri nauki več zdajó,
Ko zlato in srebró.

A. Praprotnik.

Drobtinčica.

* Nevtrudni gosp. L. Jeran so spisali molitvene bukvice pod imenom: „*Keršanski junak*“, za slovenske vojake in sploh za katoljske mladenče. Od te knjige so preč. knezoškof A. M. Slomšek 50 iztisov za slov. vojake si naročili. Dalej od tih molitvenih bukvic za gotovo zvemo, da je bil gosp. spisovatelj en iztis „keršanskega junaka“ prevzviš. maršalu grofu Radeckimu poslal in od njega te dni dobil zahvalno pismo, in ob enem čedno darilo v denarjih za vboge št. Jakobške fare v Ljubljani. Ta milošina se je med take vbožne stariše razdelila, kateri imajo sinove pri žolnirjih. Mi bi zamogli, to knjigo od vsih strani in to po vsej pravici priporočiti. Pa kjer tako visoki in tako slavni možje hvajlijo, bi bila naša hvala — vodo v Dravo nositi.

Društvo sv. Mohora.

Seja Celov. odbora 2. januarja 1853.

1. G. vodja naznani, da se je do danes ogla silo 670 družtvenikov, da listi zastran družtva od vsih strani pogostoma dohajajo, in da število družtvenikov vsak dan raste.

2. G. vodja naznani, da so presvit. knezoškof g. A. M. Slomšek pri vis. ministerstvu sprosili, da se bojo zgodbe sv. pisma st. in n. zaveze s lepimi podobami nar boljši kup v deržavnej tiskarnici na Dunaju tiskale. — S veseljem se je to slišalo, in odbor je sklenul, v imenu vsih Slovincov pri presv. g. knezoškofu se lepo zahvaliti, in zavolj tiskanja koj na Dunaj pisati. Spet edno imenitno, s lepimi podobami okinčano delo bojo taj gg. družbani leta 1853 v roke dobili! —

3. Veliko rokopisov je bilo družtvu ponudjenih, posebno bogoslovskega zadržaja. Za leto 1853 jih pa družtvo že dosti ima. Za tega voljo se s tim gg. spisovavci lepo naprosijo, s rokopisi nekaj časa poterpeti in tudi dalej marljivo spisovati. Naj pred, ko bode mogoče, bo družtvo vsim spisovavcom vstreglo. Zlasti bi pa potrebovali neko knjigo, ki jih Nemci dosti imajo in jim „*Haussechatz*“ pravijo; taka knjiga bi zastran posvetnih reči za našega kmeta kaj koristna in potrebna bila; v njej bi najdel zlate navke za hišne in poljske zadeve. —

Dalej so pristopili: 632. g. Franc Cvetko, kapl. pri sv. Benediku; 633. Maria Kavčič, gostarica v Teržiču; 634. Bistriška šola v Bohinu; 635. g. Preželj Mat., stolni kapl. v Ljub.; 636. g. Rant Mart., bogosl. III. l. v Ljubl.; 637. g. Babnik Jern. bogosl. III. l. v Ljubl.

Odgovorni izdaj. in vredn. A. Einšpieler. Natisnil J. Leon u Celovcu.